

FESTIVALUL NAȚIONAL DE TEATRU

Mircea MORARIU

Și a fost ediția a XVIII-a...

1. În momentul în care am văzut pentru prima oară afișul ediției a XVIII-a a Festivalului Național de Teatru (FNT), mi-am pus în mod firesc – zic eu – întrebări asupra raporturilor prezumate de cel care l-a conceput, dar și de cei ce l-au acceptat, între o imagine care înfățișează patru persoane de vârste diferite, cu certitudine o familie plasată, vorba dramaturgului, „într-un parc, pe o bancă”, și cea mai importantă manifestare anuală de cultură teatrală din România. Cei surprinși în fotografia cu pricina par, fie dezabuzați, fie mirați de ceea ce li se întâmplă, dacă nu chiar emo de-a binelea. Capul familiei dă chiar semne că ar acuza o acută

Ion CARAMITRU, Cristina MODREANU și Adrian IORGULESCU

FESTIVALUL NATIONAL DE TEATRU

București • Ediția a 18-a • 1-10 noiembrie 2008 • www.fnt.ro

durere de dinți și că nu de teatru ar avea nevoie, ci de un stomatolog. Câteva zile mai încolo, pe unul dintre zidurile librăriei *Cărturești*, loc unde s-au desfășurat lansările de carte prevăzute de programul Festivalului, i-am văzut pe aceiași protagoniști, fotografiați într-o altă ipostază, evident animați de sentimente mult mai bune. Cineva, nu spun cine, persoană importantă, mi-a șoptit că secvențialitatea în care vedeam eu cele două afișe (aflu chiar că ar fi fost mai multe variațiuni pe aceeași temă decât au intrat în câmpul meu vizual) e, de fapt, inversă realității festivaliere, că oamenii din fotografia ar fi fost veseli înainte și tot mai triști pe măsură ce descopereau, pe piele proprie și pe bani asemenea, oferta manifestării. Era, desigur, o mică răutate care jur că nu venea din partea unui critic, oricât de greu imaginabil ar părea acest lucru căci, se știe, criticii sunt capul răutăților, dinspre ei vine tot răul teatrului românesc, drept pentru care au și fost exemplar pedepsiți prin tăierea de la premiile UNITER pe anul 2007. Nu prea se știe din inițiativa cui, căci toți „făpțașii” fug de răspundere.

Nu cred că lucrurile au stat chiar atât de rău precum au spus unii și alții, mai ales pe la colțuri, și nu cred că lucrurile însele au determinat starea de tensiune ori de iritare care a domnit mai mocnit sau, mai la vedere, în cursul celor zece zile de festival. Dar sunt sigur că ediția din 2008, una curentă, obișnuită, nejubiliară,

a fost defectivă de bucurie, lucru deloc de neluat în seamă dacă facem minimul efort de a ne reaminti că în atât de vehiculatul cuvânt *festival* se regăsește totuși etimonul latin care înseamnă *sărbătoare*. Lucru cu atât mai curios cu cât atât trupelor invitate, fie ele din țară ori de peste hotare, li s-au asigurat condiții mai mult decât decente, iar *staff*-ul Festivalului, mai cu seamă cei din vârful lui, a manifestat sollicitudine maximă și dorința evidentă de a repara din mers greșelile comise de unii ori de alții, cu voie ori fără de voie. Cred însă că atmosfera încărcată, câteodată chiar insuportabilă, din zilele (nu întotdeauna și din serile) Festivalului a fost generată nu doar de diverse persoane acuzate, pe drept ori pe nedrept, că ar fi fost puse pe hartă, ci de chiar nedumeririle și nemulțumirile pe care le-a generat selecția operată de noul director artistic al manifestării, Cristina Modreanu. Nemulțumiri care s-au manifestat încă din vară, când au început să parvină vești despre „curiozitățile” selecției.

2. Selecționerul unic și directorul artistic, al cărui mandat a început odată cu ediția a XVIII-a și care se va încheia în anul 2010, e un gazetar tânăr, specializat pe „probleme de cultură”, format la școala jurnalismului radical, netranzațional, bazat pe certitudini *inebranlabile* și care exclude din start îndoielile, încurajat la cotidienele *Adevărul* și mai apoi la *Gândul* de Cristian Tudor Popescu. Opiniile pe

Scenă din *Purificarea lui Constance Brown*

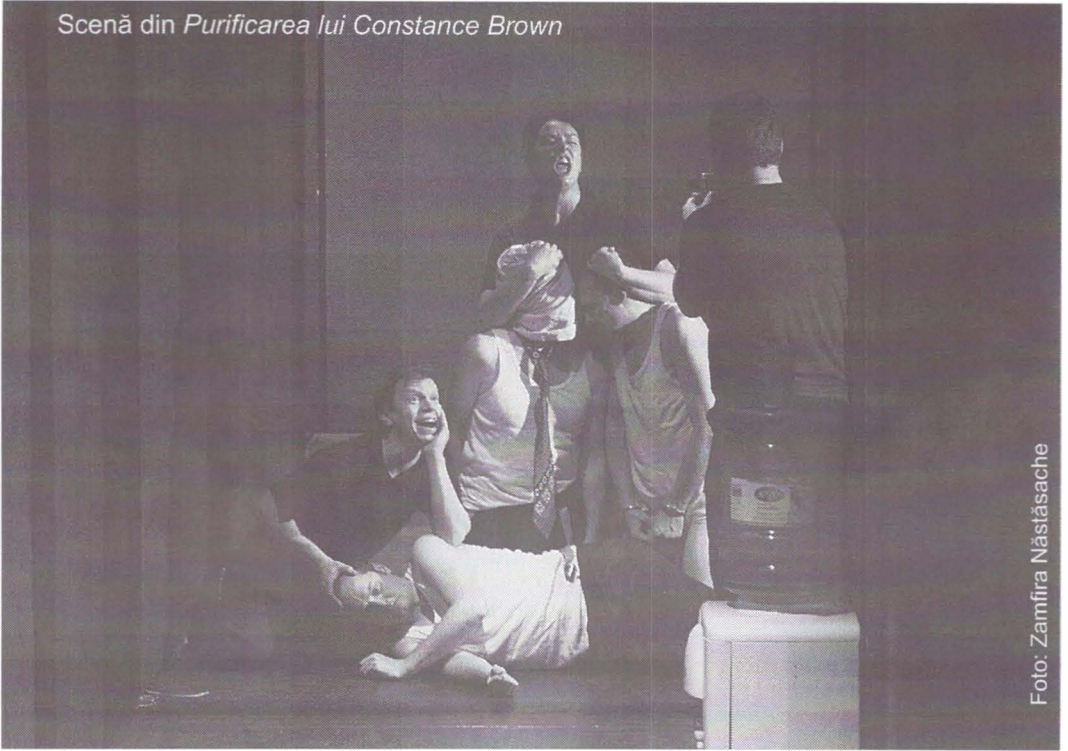

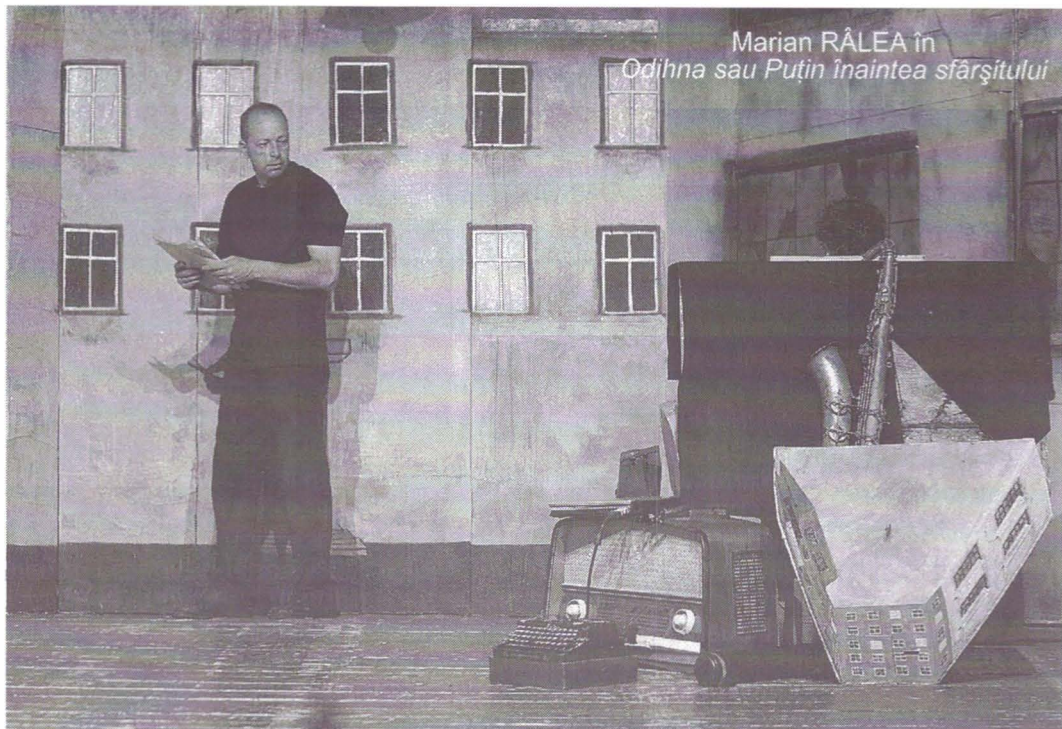
Foto: Zamfira Năstăsache

care le exprimă în articole de gazetă Cristina Modreanu sunt tranșante, neezitante, iar acest stil e vizibil și în scrisul criticului de teatru cu același nume. Critic cu influență, familiarizat cu realitatea din multe teatre din țară, familiarizat deopotrivă și cu managementul cultural și teatral, de vreme ce numele său se regăsește în echipa de selecționeri ai Festivalului de Comedie (*FestCo*) ori s-a identificat, preț de trei ani, cu selecționerul unic al Festivalului Dramaturgiei Românești de la Timișoara. Numai că ceea ce poate să fie un atu într-un anumit domeniu, situație, ori chiar într-un festival de teatru cu un profil ceva mai bine definit, oricum mai restrâns, decât FNT, pentru că e ceea ce se cheamă un „festival tematic”, riscă să dobândească nici mai mult, nici mai puțin decât semnul contrar într-un festival de tip generalist și cu caracter până la urmă bilanțier, așa cum e Festivalul Național de Teatru. Festivalul cu pricina a fost conceput, încă de la prima sa ediție desfășurată în toamna lui 1990, ca un fel de recapitulare, de „sumarizare” a vârfurilor unei stagiuni și, dincolo de modificările pe care le-au impus de-a lungul anilor vremurile, câteodată potrivnice, ori selecționerii mai mult ori mai puțin inspirați, respectivul caracter a fost păstrat. Această dominantă reclamă din partea selecționerului capacitatea de a asocia, într-un ansamblu paradoxal coerent prin însăși lipsa lui de omogenitate, ceea ce este pe gustul său cu ceea ce e prezumat ori cunoscut a fi pe gustul publicului, în măsura în care respectivul gust nu înseamnă abdicarea de la principiul fundamental al manifestării: acela al promovării valorii. Fără a face concesii majore, criticul investit cu funcția de selecționar trebuie să aibă puterea de a asculta și de a accepta sugestii, de a fi diplomat și negociator, de a trece peste orgoliile personale în favoarea orgoliilor, e drept, câteodată mult mai pronunțate ale artiștilor, mai cu seamă atunci când artiștii cu pricina sunt creatori adevărați, de a ține cont de ceea ce înseamnă context, dar și concurență, de a se accepta

Scenă din *Sunetul tăcerii*

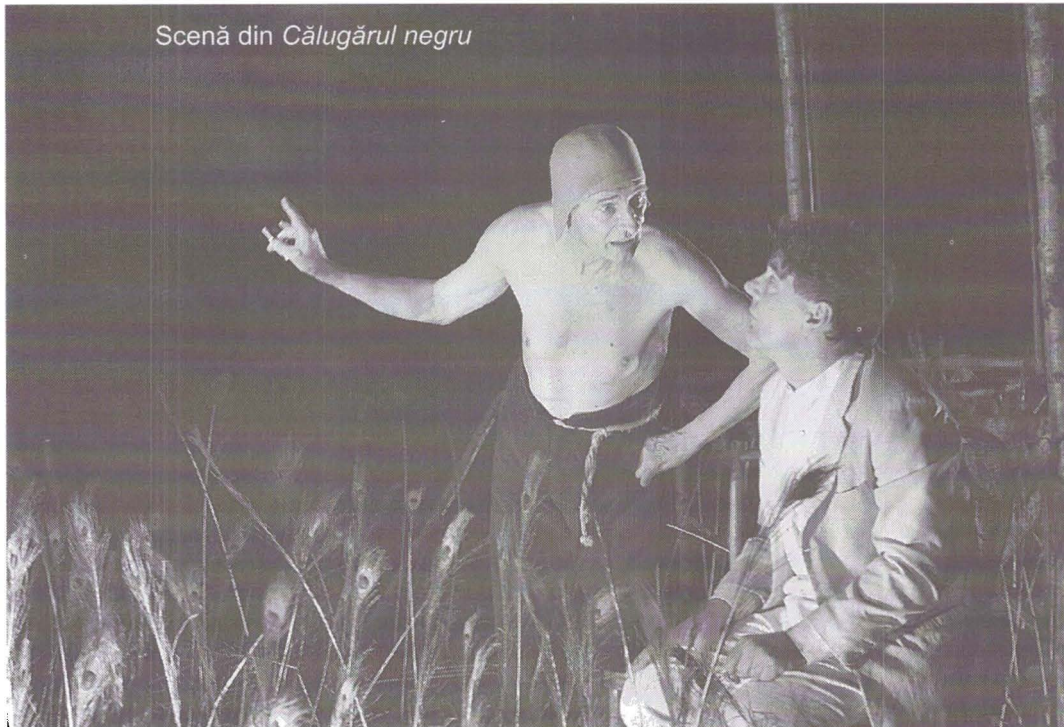
pe sine ca personaj secundar al „romanului teatral”. E o utopie a se imagina că ar exista pe lumea asta un selecționer apt să împace pe toată lumea, dar e totuși posibil ca selecționerul să își conceapă în asemenea chip proiectul, încât cantitatea de nemulțumiri să fie, în final, net inferioară celei de „bile albe” acordate muncii sale. Se vede treaba că, aflată pentru prima oară într-o asemenea ipostază care implică și răspundere, și muncă, și sacrificiu, și răbdare, și putere de a îndura, dar și multe altele încă, Cristina Modreanu a cumulat parcă un număr nepermis de mare de „bile negre” *et pour cause*. Vom vedea mai încolo de ce și sub ce formă s-au concretizat ele.

Nu cred că ar fi avut atâta putere de persuasiune și ar fi beneficiat de atât de multă atenție cei care au acuzat, după părerea mea cam pripit, dar extrem de vocal, supradimensionarea secțiunii „Spectacole invitate din străinătate”, dacă secțiunea ce s-ar fi convenit să fie „miezul” Festivalului, secțiune numită „Spectacole românești de top”, ar fi avut un plus de consistență. Nu socotesc că e rău, cu atât mai puțin „o primejdie de moarte”, cum s-au grăbit să procească unii confrăți și unele consore mai rebarbative, ca într-un festival național să existe o secțiune internațională. Nu pentru că așa ar vrea Uniunea Europeană, care chiar nu vrea ori nu ne-a cerut asta. Ba, din contră, mi se pare benefic ca tocmai în zilele Festivalului Național teatrul românesc să fie pofțit la un dialog profitabil cu ceea ce se întâmplă bun pe alte meleaguri. Fie și numai pentru a ne da seama „pe teren propriu” cam pe unde ne situăm și pe unde se plasează alții, cât de consonantă cu estetica teatrului lumii e estetica teatrului românesc. Nu ne putem clama la infinit succesele, reale ori imagine, în afara comparației și a confruntării colegiale. Numai că, pentru ca o astfel de comparație să fie reușită și să determine o radiografiere cât mai exactă a realității, e obligatoriu să aduci spectacole bune din exterior, dar să fii deopotrivă

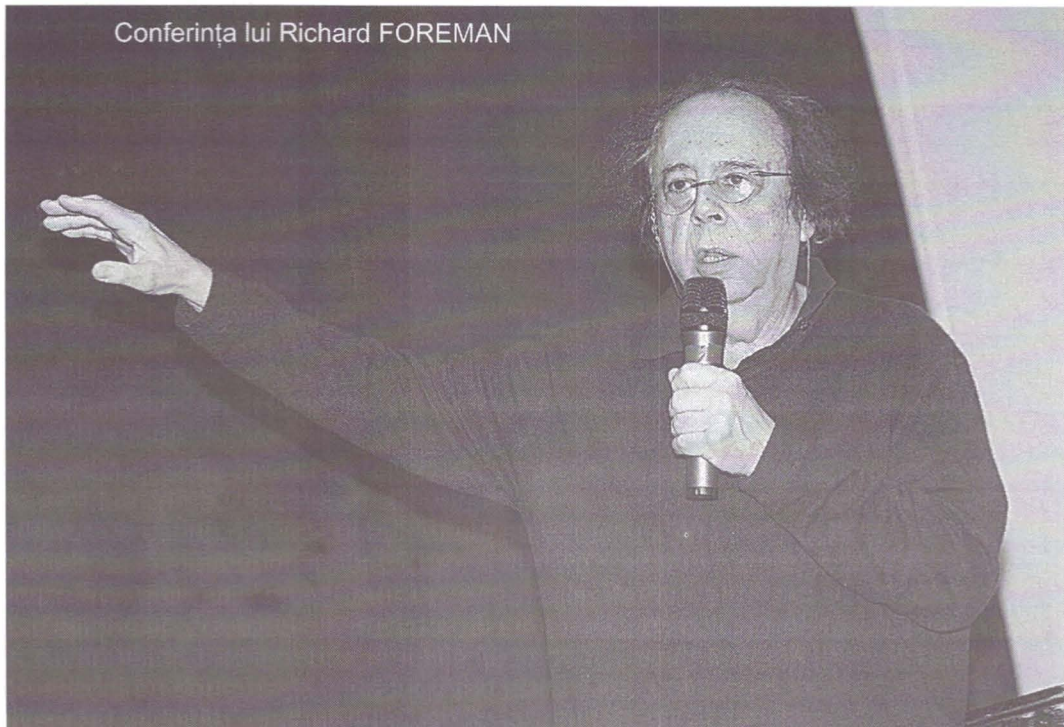
Marian RĂLEA în
Odihna sau Puțin înaintea sfârșitului

foarte atent la ceea ce pui *alături*. Iar acest *alături* reprezentat de producția indigenă mi s-a părut destul de șubred în ediția din acest an al Festivalului și asta nu fiindcă realitatea „din teritoriu” ar fi atât de dramatic îngrijorătoare precum s-a arătat ea în „recapitularea” de la București. Respectivul *alături* a fost încă și mai șubrezit de eroarea strategică de a nu deschide Festivalul cu un spectacol românesc de mare ținută. Nu contează că o astfel de greșală a fost comisă și de alții ori altele în anii anteriori, tot la fel cum puțin importă că greșeala a trecut neamendată la timpul potrivit. Selecționerul, *programatorul*, cum i se spune în Vest, e obligat să găsească un astfel de spectacol și să îl transforme în marca de înregistrare a Festivalului pe care îl girează, în emblema lui. Nu cred că a promova astfel o valoare românească înseamnă naționalism. Tot la fel cum nu cred că pot fi suspectat că aș duce dorul „spectacolelor festive” dacă spun că, fie și numai pentru motivul că teatrul înseamnă, înainte de toate, vorba lui George Banu, *roșu și aur*, că simbolul teatrului este, în continuare, cortina, m-am simțit stingher și prost fiindcă deschiderea Festivalului s-a consumat anodin, în foaierea Teatrului Național, și mai nimeni nu a dat atenție celor spuse de vorbitorii recrutați fie dintre autoritățile finanțatoare (Ministerul Culturii și Cultelor), fie dintre diriguitorii principalului organizator (UNITER). Și asta nu fiindcă mă dă afară din casă obsesia autorității. Ci fiindcă teatrul e convenție și e bine să ne reamintim periodic acest lucru. Nu contest în niciun fel valoarea, chiar exemplaritatea spectacolului *Sunetul tăcerii – Concertul lui Simon și Garfunkel care n-a avut loc niciodată la Riga în 1968*, coproducție *spielzeit/europa / Berliner Festspiele* (Germania) și Teatrul Nou din Riga (Letonia), în regia – aproape fără cusur – a lui Alvis Hermanis. Observ doar că am intrat la spectacolul inaugural fără a avea câtuși de puțin sentimentul că el e parte a unei sărbători. Lucru deloc de laudat și mă tem că nu sunt singurul care cred asta.

Scenă din *Călugărul negru*

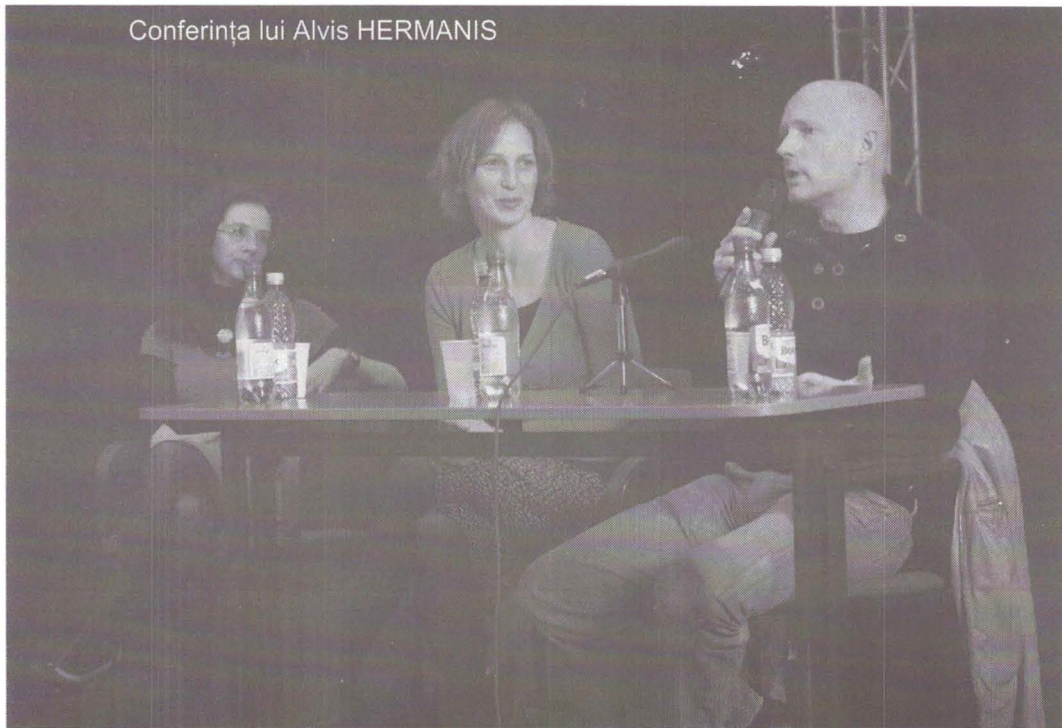
3. E în afara oricărei discuții că cea mai șocantă absență din oferta FNT ediția 2008 a fost reprezentată de spectacolul cu piesa *Unchiul Vanea* de la Teatrul Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, în admirabila regie a lui Andrei Șerban. Montarea a fost apreciată drept excepțională de mai toți oamenii de teatru din România, a fost recunoscută în majoritatea topurilor găzduite de diverse publicații ca liderul stagiunii 2007–2008, a fost recompensată cu Premiile pentru: Cel mai bun spectacol, Cea mai bună regie și Cel mai bun actor în rol principal masculin la Gala UNITER din aprilie 2008. Orice selecționer ar fi făcut imposibilul, ca spectacolul în cauză să apară în repertoriul Festivalului de care e responsabil. Înțeleg că între Cristina Modreanu și regizorul Andrei Șerban s-au purtat nu doar lungi negocieri, ci și un consistent epistolar. Mai înțeleg din precizările pe care Cristina Modreanu le-a făcut în cadrul unei intervenții publicate de revista clujeană *man.in.fest* (au fost și altele, de ambele părți) că directorul de scenă a formulat cerințe maxime – o întregă microstagiune care să cuprindă toate montările sale din ultima vreme – în vreme ce directorul artistic al FNT a făcut o ofertă minimală: doar *Unchiul Vanea* și atât. De la astfel de premise pornesc, de obicei, orice fel de negocieri. Din păcate, în cazul în speță, ele s-au împotmolit cu rezultate catastrofale pentru ediția 2008 a FNT. Selecționera nu a dorit sub nici o formă să dea curs solicitării exprese a regizorului de a admite în festival spectacolul cu piesa *Spovedanie la Tanacu*, motivând că acesta ar fi „un foarte interesant *work in progress*”, dar că „nu se ridică la nivelul producției cu *Unchiul Vanea*, motiv pentru care nu aş pune aceste două spectacole unul lângă altul într-un festival care are, după mine, un anumit public și anume așteptări. În consecință, regizorul a decis să retragă toate montările sale din ediția a XVIII-a a FNT.

Conferința lui Richard FOREMAN

Sunt de acord cu Cristina Modreanu că ar fi cu totul incorect să pui semnul de egalitate între *Unchiul Vanea*, care e un spectacol superb, o capodoperă, și *Spovedanie la Tanacu*, care e doar un spectacol bun. Și care rămâne bun chiar dacă au, poate, dreptate, cei ce susțin că el se face vinovat de inducerea ideii că relele cu care se confruntă la ora actuală România ar veni dinspre prea largă deschidere către Europa. Dar tocmai în numele exigențelor și „așteptărilor” pe care le invocă directorul artistic al FNT, mă văd îndreptățit să (mă) întreb ce standarde au funcționat atunci când au fost invitate spectacole precum *Complexul România* (Teatrul Național din București, regia Alexandra Badea), *Platonov* (Teatrul „Nottara” din București, regia Vlad Massaci), sau, mai cu seamă, *Portugalia* (Teatrul „Anton Pann” din Râmnicu Vâlcea, regia Cristian Juncu), acesta din urmă păcătuiind deopotrivă prin administrarea defectuoasă a spațiului de joc ca și prin interpretarea diletantă. Știu că un selecționar e îndreptățit să acorde acele benefice „prime de încurajare” prin invitarea unor spectacole ce dovedesc efortul unui anume Teatru de a ieși din anonim. O astfel de justificare ar funcționa, în opinia mea, în cazul montării cu *Caligula* de la Teatrul Municipal din Baia Mare, unde, cu excepția interpretului rolului titular – George Costin – și a încă doi-trei artiști, jocul actoricesc e departe de a se ridica la nivelul concepției regizoral-scenografice a lui Victor Ioan Frunză și a Adrianei Grand. Un astfel de motiv nu putea fi reperat nicidecum în *Portugalia*, spectacol care nu poate fi comparat nicidecum și nicidecum cu *Spovedanie la Tanacu*. Îmi scapă rațiunile pentru care nu au fost invitate alte producții ale Teatrului Maghiar de Stat din Cluj-Napoca, indiscutabil cel mai bun și mai dinamic Teatru din România momentului. Mă gândesc la *Gianni Schicchi* (regia: Silviu Purcărete) sau chiar la *Societatea de vânătoare* (regia: Dragoș Galgoțiu), spectacol la adresa căruia am formulat destule obiecții în cronica publicată chiar în revista

Conferința lui Alvis HERMANIS

Teatrul azi, dar net superior celor amintite mai sus și care au beneficiat de indulgență. Cu toată părerea de rău, dar cred că e o contraperformanță greu de admis ori de egalat faptul că la ediția a XVIII-a Festivalului Național de Teatru au lipsit cel mai bun spectacol și cel mai bun Teatru din stagiunea trecută. Argumentația de tip iezuit, apărută în unele publicații, în conformitate cu care publicul oricum nu a pierdut nimic, de vreme ce *Unchiul Vanea* a putut fi văzut în cadrul Festivalului Uniunii Teatrelor Europene, care s-a desfășurat simultan, mi se pare rizibilă și infantilă. Trăim într-o societate concurențială, iar din angrenajul concurențial nu e exclus nicidecum teatrul ori festivalurile de profil. Fie și numai în numele acestui principiu se impunea făcut imposibilul pentru ca *Unchiul Vanea* să figureze în repertoriul FNT. Ar fi fost, cert, în avantajul Festivalului.

Această absență a fost nefericit completată de alte câteva absențe la fel de inexplicabile, precum *Măsură pentru măsură* (Teatrul Național din Craiova, regia Silviu Purcărete), *Dom Juan* (Teatrul „Toma Caragiu” din Ploiești, regia Bocsárdi László), *Ivona, principesa Burgundiei* (Teatrul „Tamási Aron” din Sfântu Gheorghe, regia același Bocsárdi László), *Moartea unui comis-voiajor* (Teatrul „Bulandra”, regia Felix Alexa), *Jocul regilor* (Teatrul Evreiesc de Stat din București, regia tot Felix Alexa). Îndrăznesc să adaug pe această listă și *Deșteptarea primăverii* de la Teatrul „Maria Filotti” din Brăila (regia Victor Ioan Frunză), despre care am aflat că s-a prezentat în chip discutabil cu ocazia unui turneu bucureștean, dar care a emoționat o sală întreagă la Festivalul Internațional de Teatru de la Sibiu.

Dacă lista „spectacolelor de top” ar fi fost completată cu aceste montări a căror absență poate fi greu explicată, și dacă aceeași listă ar fi fost delestată de unele titluri, din care eu am amintit doar câteva, am convingerea că imaginea teatrului românesc ar fi apărut cu totul altfel în ansamblul FNT, iar directorul său artistic ar fi

Mariana VOICU (autoarea), Mircea MORARIU (prezentatorul) și Ada LUPU (directoarea) lansând *Monografia Teatrului Național din Timișoara*

fost mai greu de acuzat de „favorizarea străinilor”. Chestiune de strategie, de înțelepciune, de simț al măsurii, de luare în calcul a așteptărilor reale ale publicului.

4. Din secțiunea „Spectacole din străinătate” am văzut *Călugărul negru* și *Un poem ridicol*, ambele producții ale Teatrului Noua Generație din Moscova (regia: Kama Ginkas), *Capitalul de Karl Marx* (Schauspielhaus Düsseldorf; regia: Helgard Haug și Daniel Wetzel), *Copilul acesta* (Compania „Louis Brouillard” din Franța; un spectacol de Joël Pommerat), *Furtuna* (Teatrul „Pușkin” din Magnitogorsk; regia: Lev Erenburg) și *Sunetul tăcerii*, despre care am făcut deja referire mai sus. Mi-a scăpat – și vina îmi aparține în întregime – montarea cu *Purificarea lui Constance Brown* de la Stan's Cafe din Birmingham, regia James Yarker. Tot ceea ce am văzut „din import” mi-a dat satisfacție, cu marea, dureroasă excepție, cu atât mai dureroasă pentru mine ca francofon, zic eu autentic nu de circumstanță, autentic prin profesia „de bază”, excepție reprezentată de spectacolul *Copilul acesta*, un fel de „ceva” care, cel puțin după părerea mea, nu a depășit condiția unui acceptabil spectacol de teatru de amatori. Se mai întâmplă.

Altminteri, cred că majoritatea spectacolelor invitate din străinătate au însemnat ocazii de bucurie autentică, dar și prilejuri de a afla ceva nou despre teatru ori de a ne aminti ceea ce știam cândva și am uitat sau nu prea mai vrem să ne reamintim, despre modul în care se face un spectacol bun și ce înseamnă asta. Am convingerea că mulți dintre regizorii, dar și dintre criticii români aparținând tinerei generații, și nu numai, ar fi avut suficiente motive să își acorde câteva ore bune de reflecție pentru a medita la ceea ce au avut ocazia să vadă. Cu condiția să fi fost dispuși să facă efortul depășirii autosuficienței, a refuzului unui anume fel de teatru care nu încearcă să te cucerească „din prima”, cu cine știe ce artificii vizuale ce sunt lipsite, de fapt, de orice urmă de semnificații, ori efortul depășirii experimentelor care... experimentează.

În mai toate aceste spectacole, indiferent că proveneau din spațiul ex-sovietic sau de altundeva, erau vizibile minuția muncii cu actorii, atenția acordată detaliului, absența grabei și a lucrului făcut de mântuială. În mai toate se putea vedea exact ceea ce pe plaiuri teatrale mioritice este tratat cu superioară ignoranță și anume că o bună regie a spectacolului e imposibil de imaginat în afara unei la fel de bune regii a rolurilor și fără ca în distribuție să figureze actori stăpâni pe trupul și pe vocea lor și, firește, pe ceea ce se numește meserie.

I-am admirat pe câțiva dintre interpreții spectacolului *Sunetul tăcerii*, veritabili performeri ai teatrului non-verbal, ca și atenția pe care regizorul Alvis Hermanis a acordat-o fiecărui detaliu din care s-a zămislit un ansamblu și s-a sugerat o epocă. Teatru fără cuvinte, bazat pe expresivitatea și profesionalismul actorilor, pe soliditatea scenariului, pe complementaritatea dintre joc și ceea ce se spunea în textele cântecelor lui Simon și Garfunkel, spectacol-reconstituire, dar nu una de esență prăfuit-arhivistică, ci extrem de vie, *Sunetul tăcerii* a însemnat o lecție pentru toți cei care cutează să facă teatru documentar ori cu tentă documentară, dar se bazează pe o documentație precară, contând pe lipsa de memorie sau de informare a spectatorilor. Costumele erau desăvârșite, perfect specifice anului 1968, recuzita asemenea. Poate că montarea e prea lungă, poate că am simțit-o eu astfel din pricina obiceiurilor mele de spectator român tot mai dedulcit cu spectacole ce nu depășesc două ore, poate că la un moment dat invenția se gripează, dar, dincolo de toți acești „poate” care e posibil să însemne tot atâtea defecte, e limpede că *Sunetul tăcerii* răscolește prin profunzimile sale.

Urmărind cele două spectacole semnate de Kama Ginkas la Teatrul Noua Generație din Moscova, i-am dat perfectă dreptate Marinei Davîdova, criticul rus care în cartea sa *Sfârșitul unei epoci teatrale* (Editura Nemira, București, 2006)

exclama: „dacă vă preocupă diferența dintre teatrul trăirii și teatrul reprezentării, duceți-vă la spectacolele lui Kama Ginkas și vă veți convinge că nu mai există nicio diferență. Poate că a existat cândva, dar Ginkas a șters-o”. *Un poem ridicol*, spectacol durat pe celebra *Legendă a Marelui Inchizitor* din *Frații Karamazov* continuă ceea ce aceeași Marina Davidova numea „jocurile lui Ginkas cu Dostoievski” începute odată cu montarea *Kl din „Crima”*, tot la fel cum *Călugărul negru* începe dialogul regizorului cu Cehov, dialog demarat la începutul lui 2001 și din care mai fac parte *Doamna cu cățelul* și *Vioara lui Rotschild*. E de sperat că în următoarele ediții ale FNT, managerizate artistic de Cristina Modreanu, vom vedea și celelalte două părți. *Călugărul negru* formulează problema dreptului la viață. De fapt, pare a ne spune spectacolul, viața adevărată e periculoasă, și nu doar pentru individ, ci și pentru cei care îl înconjoară. Marina Davidova ne spunea în cartea menționată că „lui Ginkas îi place să se joace un pic cu nervii spectatorului, dar în *Călugărul negru* chiar și cei obișnuiți cu echilibristica lui teatrală periculoasă, efectiv sar, la un moment dat, de pe scaun”. Echilibristica în chestiune l-a costat pe actorul Igor Iasulovici ruperea claviculei într-una dintre reprezentațiile de la București, dar interpretul a trecut peste suferință și a jucat exemplar atât în celelalte reprezentații cu *Călugărul negru*, cât și în *Un poem ridicol*.

Capitalul după Karl Marx e un îndemn la memorie, la recapitularea a ceea ce am trăit noi, cei din țările din Est, acolo unde s-a construit o lume bolnavă și falsă „pe umerii lui Marx”. Spectacolul e gândit asemenea unei dezbateri în cheie vesel-ironică, un fel de „clasa muncitoare se desparte de trecut răsând”, cu condiția ca râsul să nu fie unul gros, ci provocator de meditație.

În fine, *Furtuna* a fost ceea ce se cheamă – simplu – un spectacol minunat. Un spectacol care, înainte de orice, a avut darul să ne reamintească existența în lumea asta, în rafturi de bibliotecă, a dramaturgului pe nume Aleksandr Ostrovski, pe care numai Dumnezeu știe de ce nu îl jucăm și noi mai des și mai profesionist. *Furtuna* e un spectacol în care încărcătura semantică a întregului nu afectează cu nimic argumentația și spontaneitatea comunicării. În care subtilul dozaj al complementarităților se manifestă astfel încât avem de-a face cu o operă scenică preponderent realistă, al cărei realism e gândit în așa chip încât să garanteze nașterea a ceea ce se numește nițel pretențios *haloul poetic*. Spectacol în care contează deopotrivă individualitățile actoricești, dar și impecabila compoziție a grupurilor, muzicalitatea explicită a tablourilor, rafinamentul cromatic al organicității. Spectacol în care, dintr-o simplă didascalie, se creează una dintre cele mai frumoase scene de dragoste pe care mi-a fost dat să o văd vreodată pe o scenă de teatru. Spectacol în care din câteva bucăți de scândură și un ecran cu funcții reflectorizante se inventează noi și noi spații teatrale. Și laudele ar putea continua.

Socotesc excelentă decizia Cristinei Modreanu de a organiza în cadrul secțiunii „Dezbateri, conferințe, întâlniri”, găzduită de UNATC, întâlniri cu realizatori ai acestor spectacole. Chiar dacă unii nu au ținut conferințe docte, chiar dacă nu toți sunt galonați cu titluri universitare, prezența lor într-un spațiu academic mi se pare nu doar justificată și utilă, căci studenții, și nu numai, au putut afla astfel cum se gândește despre teatru în lume, ci și salvatoare, dacă ținem seama de degradarea tot mai accentuată a învățământului superior artistic românesc, degradare în deplină și tristă consonanță cu decăderea academismului și a spiritului universitar în genere în România. O spun eu care lucrez în sistem și o simt pe propria piele. Fac precizarea pentru a preveni replica „strugurii sunt acri”.

Mi se pare, de asemenea, lăudabilă ideea directorului artistic al FNT ca sub egida și la comanda Festivalului să fie traduse și să apară cărți chiar în relație cu conținutul și oferta artistică a manifestării. Nu pentru că nu s-ar traduce ori nu ar

apărea astfel de cărți la noi în țară. Dar în privința informației niciodată nu putem spune că am făcut suficient, că avem destulă, cu atât mai puțin „totul”. În acest an au apărut și s-au dăruit invitațiilor *Teatrul provocator* de Kama Ginkas și John Freedman, *Teatru* de Joël Pommerat, *Teatru* de Brian Friel. Îmi rezerv dreptul de a le comenta în numerele viitoare ale revistei.

5. Secțiunea „Debut” și apariția ei în oferta Festivalului a provocat multe dezbateri în contradictoriu, dezbateri care au depășit în mod nepermis schimbul colegial de idei ori simpatic-dilematicul „o fi bine, o fi rău?”. Cristina Modreanu a anticipat furtuna și și-a luat oarecare măsuri de prevedere programând încă în a doua zi a Festivalului dezbaterea *Debutul- șansă sau dramă*. Acum, sincer, nu prea văd cum ar fi debutul în sine o dramă de vreme ce în absența lui nu pot exista dezvoltări viitoare. A renunța la debut e la fel de aiuristic ca și cum ai propune ca din compunerea trenurilor să se scoată ultimul vagon, fiindcă acesta e cel mai des victima accidentelor. E adevărat, debutul se poate transforma în dramă personală atunci când el nu e bine pregătit de protagonist ori când protagonistul e subminat de diverși „factori responsabili” care se află în treabă făcând rău, dar și când protagonistul cu pricina e el însuși insuficient pregătit ori nechemat pentru o profesie în care impostura e mai ușor de identificat.

Problemele au apărut în clipa în care dezbaterea, cam dezordonată oricum, a fost orientată de însuși directorul artistic al FNT înspre discutarea oportunității unei asemenea secțiuni în „geografia” FNT. Or, a pune astfel problema e ca și cum ai discuta dacă e bine ori e rău că *Eurovisionul* i s-a atașat *Eurovision junior* ori Festivalului de la Mamaia, *Mamaia copiilor*. Nu cred deloc că o astfel de secțiune „omooară suflete tinere”, cum patetic susținea cineva extrem de vocal. Avea parțial dreptate un tânăr și inteligent gazetar, cu rost cooptat în *staff-ul* Festivalului, căruia i-a aparținut finalul dezbaterii, atunci când a spus „de fapt, s-a dat, nu s-a luat”. Numai că în teatru și în configurația unui Festival de anvergura FNT contează cum se dă. Și s-a cam dat la voia întâmplării, într-o generozitate de sfârșit de lume, specifică stării de spirit de pe *Titanicul* naufragiat, secțiunea repetând la indigo, „Gala absolvenților” – domeniul regie. Cum rimează această generozitate cu „așteptările” publicului FNT, despre care făcea vorbire, așa după cum am văzut, însuși Cristina Modreanu în disputa, epistolarul cu Andrei Șerban și actele conexe ale acestora, e mai greu de lămurit. Cel puțin pentru mine.

6. Secțiunea de „Dans” și cea consacrată „Noțiilor teatrului independent” au completat afișul FNT, la fel cum au făcut-o dezbaterile (puține) și lansările de carte (zilnice și utile). Cum nimeni nu a obligat pe nimeni să ia parte la aceste două secțiuni, la fel cum nu s-a întâmplat nici cu celelalte, nu îi înțeleg pe cei ce s-au plâns de supraîncărcare ori de oboseală. Nici de propensiunea spre grandilocvență, acuzată de unii, nu poate fi vorba. Ci doar de normalitatea pe care o presupune pluralitatea dreptului la opțiune. Nu existența acestor secțiuni a generat, după părerea mea, problemele și hibeile ediției a XVIII-a a FNT, defecte pe care le-am semnalat cu convingerea că vor fi examinate, evaluate, ba chiar se va ține seama de ele la edițiile viitoare și că nu vor determina excluderea mea de pe lista invitațiilor.

P.S. Salutăm în chip colegial lansarea în chiar zilele Festivalului a numărului-pilot al revistei *Scena.ro*. Nefiind iezuiți din fire și apreciind spiritul concurențial, nu credem deloc că ceea ce se găsește în revista *Teatrul azi* „ajunge”. Din contră, apariția unei noi reviste destinată comentării fenomenului teatral ne stimulează și pe noi. Loc de mai bine este întotdeauna.